

A tárlat közel 400 – a Tari László Múzeum, a Koszta József Múzeum, Nagy László Lázár grafikumművész, a Szentesi Nagytemplomi Református Gyülekezet tulajdonából és magángyűjtők anyagából származó – tárgya gyönyörködteti az ötvösség, a grafika és a festészet iránt érdeklődőket.

A második kiállítási egység magas színvonalú ötvösművészetét tárja elénk, érzékeltetve, hogy ez a terület meghatározó része volt művészi alkotópályájának. Az ötvös szakon végzett Nagy Árpád munkáinak száma ezres nagyságrendben mérhető, de sajnálatosan ennek csak töredéke maradt fenn. A tárlókban ötvösműveit – terveit és elkészített tárgyait – csodálhatjuk meg, ezüst kávé, likőrös és dohányzó szettet, a János vitéz motívumaival díszített teáskészletet. Számos ötvösmunkájának csak a tervrajzait láthatjuk, miként a fényképpel is illusztrált, a Gyáriparosok Országos Szövetsége számára – valószínűsíthetően Roch Mihállyal közösen – 25 kg ezüsből és 5 kg aranyból készített díszobeliszkjének, mely dísz tárgy a II. világháború során tűnt el.

Éremművészetébe enged bepillantást a cserkész tízparancsolatot ábrázoló, Dósa Sándor szentesi keramikumművész kivitelezte, mázas terrakotta plakett-sorozata, mely grafikai változatának egy részét és két nyomódúcát is láthatjuk.

Szinte teljes egészében fennmaradt életművének grafikai része, mintegy 500 alkotás. (Kisgrafika, 2008/3. sz.)

Nem csak az ötvösség, de a grafikai technika minden területén otthonosan mozgott. Ezen alkotásaiból ad válogatást a harmadik kiállítási egység. Mint a kísérő szövegből megtudjuk, „kiváló (főként korai) rézmetszetei mellett néha dolgozott linóleumba, de tipikusan fába metszete alkotásait”. E megállapítást élményszerűvé teszi a látogatók számára nagyító alá helyezett két dúc látványa.

Az említett technikával készült alkotások a családi élet minden lényeges eseményébe, történéseibe bepillantást engednek, legyen szó születésről, halálról, költözésről, katonai behívóról, leszerelésről, vagy más egyebről. (Galambos Ferenc 1969-ben írja erről a művészi eszközökkel „írt” családörténetről, hogy „a magyar grafikában nem találni párját”).

Ugyancsak egyedi sajátossága életművének az a grafikai pár-baj, amely a kiváló szentesi grafikussal, Drahos István-nal – 1956 és 1958 között – zajlott. A legkülönbözőbb témákra, melyeket a művészek váltakozva határoztak meg, kellett a továbbiakban meghatározott méretben metszetet készíteni. A „pár-baj” eredményét, a metszetekezt azután közösen értékelték, vitatták meg.

A két művész közötti mély emberi kapcsolatot hűen

„HOGY TI LÁTJÁTOK:
WIE IHR ES SEHET:



Nagy Árpád fametszete, X2 (1957),
Op. 447 (322), 105×60

tükrözi Nagy Árpád azon metszete, melyet barátja mütétje alkalmával – 1956. március 1-jén – készített a következő felirattal: „Ne hagyj elveszni Pistát Istenünk. Fohász Drahos István felépüléséért”.

Nagy Árpád művei nyomán megelevenedik az őt befogadó csongrádi közösség, a tevékenységéhez kedvező feltételeket biztosító polgármester – egyben festőművész – Piroska János alakja. S itt létehez is kapcsolódik az a tipográfusi tevékenység, amely az illusztrációk rajzolásától a nyomdai betűkészlet készítéséig terjed.

Dr. Kormányos András



Nagy Árpád fametszete, X2 (1956), Op. 424 (300), 80×65

DRAHOS ISTVÁN

(Budapest, 1895. december 14. – Szentes, 1968. május 12.)

1917-ben elemi népiskolai tanítói oklevelet szerzett. Édesapja nyomdász volt, tőle örökölte vonzódását a grafika iránt.

Az első világháború idején behívták katonának. A fronton rajzokat, akvarell képeket készített. Leszerelése után folytatta tanulmányait az Iparművészeti Főiskolán, Helbing Ferenc tanítványaként. Alkalmazott grafikusként tollrajz, rézkarc, tempera és akvarell technikát használt. 1924-ben a Műemlék Országos Bizottsága részére akvarell sorozatot készített a főváros egyházi műemlékeiről. Az egyházi iskolák államosításáig ő illusztrálta a debreceni kiadású elemi és középiskolai tankönyveket.

1930-ban házassága révén Szentesen telepedett le, mint rajztanár. Az ipariskolában szabadkézi rajzot és szakrajzot, a gimnáziumban egy ideig művészettörténetet, általános iskolában rajzot tanított. Rajzórának jellege közel állt egy művésziskolai órához. Magyarázat és korrigálás közben rendszerint maga is leült tanítványai közé, lerajzolta, lefestette a modellt a gyerekek nagy érdeklődése kíséretében.

Művészi pályájának jelentős fordulata 1935. Ekkortól kezdett a fametszetű kisgrafikával, az ex librisrel foglalkozni. Belépett a Magyar Ex libris Gyűjtők és Grafikabarátok Egyesületébe, bekapcsolódott a kisgrafika művészetének nemzetközi vérkeringésébe. Nagyon termékeny alkotóvá vált. Dúcaihoz puszpáng fát használt, mely az alföldi kertekben



Drahos István fametszete,
X2, Op. 729, 45×32

benne az alkotási és a gyűjtési kedv. Az ex libris, az alkalmi grafika végleg lekötötte. Tenyérnyi lapjain gyakran találkozzunk antik motívumokkal, nő és férfi kissé gunyoros szerelmi célzásaival vagy önmagát, illetve visszasságokat, kapzsiságot kifigurázó véseteivel. Fantasztikus önfegyelmel, türelemmel dolgozott. Nem érezzük a sok nehézséget, gyötrelmet, amivel meg kellett küzdenie. Főként a fametszeteket kedvelte, de könyvillusztrációkat, bélyegeket is készített.

Drahos István művészi ars poeticája: „Rajztudás nélkül nem lehet fát metszeni, a véső nem ecset, nem lehet rábízni, hogy véletlenül mit csináljon... A betűket a művész rajzolja meg és a véső bütykölje a fába. Akármennyire csöppnyi alkotás az ex libris, azt bizony meg kell komponálni.”

„Drahos István azt bizonyította, hogy a miniatúra is lehet monumentális, a kicsiny kép is tökéletesen emberméretű. A drahosi kisvilág igazi derűt és melegséget hordoz” – mondta kiállítás megnyitójában Vörös Gabriella igazgató nő 1988-ban Szentésen.

A művészt 70. születésnapján 1965-ben a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntették ki. 1968-ban Szentésen utcát neveztek el róla, majd táblát helyeztek el az iskola falán, ahol tanított.

Drahos István emberségét ismerjük meg kollegája és barátja, Nagy Árpád iránti kapcsolatából. Levelezésüket dolgozta fel Rózsa Gábor muzeológus.

Nagy Árpád (1894-1959) mérnök, iparművész, ötvös, grafikus. Gyermekai: N. Árpád Dániel, N. Arisztid, N. Emerencia. Nagy Árpád ötvös volt, akárcsak Dürer Albert Magyarországon született nagyapja. A II. világháborúban elvesztette ötvösműhelyét, szerszámait és a grafika felé fordult.

Drahos István és Nagy Árpád 1 év különbséggel születtek és haltak meg. Mindketten harcoltak a világháborúban. Drahos Doberdót élte túl az első világháborúban, Nagy Árpád



Drahos István fametszete, X2,
Op. 177 (1957), 50×53

élénk sárga virágú buxus, mediterrán vidéken fává terebélyesedik. Munkái egyéniek, változatosak, sokféle témát felölelnek. Lapjain egyaránt érezzük, hol a drámaiság magas fokát, hol a napsütötte humor hangulatát.

A második világháborúban is részt vett. Sajnos az otthonuk nagy kárt szenvedett. Megsemmisültek alkotásai, munkaeszközei, szerszámjai, gyűjteménye. Mindent újra kellett kezdenie. Fantasztikus hite, akaraterője, kitartása, munkaszeretete segítette át az élet bajain. Továbbra is meg volt

ja Drahos, ki átbiciklizik hozzájuk. Mikor Drahost a gyomrával műtik, Nagy Á. grafikát készít.

„Fohász Vénuszhoz: Ne hagyj elveszni Pistát Istenünk” – a képen a híres Bugyi István sebész műti a beteget.

Drahos munkafolyamatát is megosztotta Nagy Árpáddal: első dolga, hogy pauszpapíron ábrázol, majd tussal kifesti, hogy minél többet foglaljon az anyaggal, a témával, minél jobban beleélje magát és tudja kifejezni gondolatát.

Sokat viccelődtek is és cukkolták egymást. Ha magyarosították volna neveiket, DARABOS DRAHOS ISTVÁN-nak, ill. ÁGHRÓLSZAKADT NAGY ÁRPÁD-nak hívták volna őket.

De versengtek is. Elküldték egymásnak munkáikat és a másik művészi lappal válaszolt.

„...Árpádom, most pedig olyan lovagi torna félére hívlak ki. Össze ne téveszd a versenykihívás kóros tünetével! Azt gondoltam, hogy nagyon érdekes lenne kettőnk számára, ha egyikünk által megadott témát megadott méretben kimetszenénk. Kezdem én, mint ötletadó, azután következél Te. Tehát a téma: Drága kincsem, galambocskám: csikóbőrös kulacsocskám. A dúc mérete 9×8 cm, ezt azonban nem kell szigorúan betartani, én ekkorára csinálom. Ha egyikünk elkészítette, egy lapon értesíti a másikunkat, és vár addig, amíg a másikunk nem küldi a munkáját és akkor egyikünk is elküldi a magáért. – Árpádom, ismétlem: nem verseny! Csak két öreg cimborá kedves foglalatzkodása. Nosza rajta, éljen a bütykölés!...”

És valóban, alig telik el a kihíváshoz számítva tíz nap, újrapopogtat a postás Vásárhelyen a Lévyay utca 60-ban: „Kedves Árpádom! (Szentés, 1956. XI. 24.) Igen szorgalmassá tett ez a zord időjárás, ismét metsztem egy-két dúcot. A Csokonai vers illusztrálásával elkészültem, várom küldeményedet és az általad adandó feladatot. Tegnap este azt a hírt hozták, hogy ismét meghosszabbítják a téli szünetet. Milyen szerencsés és boldog feleségeink vannak, hogy a két áldott jó ember férjük ilyen otthonulól!... Könnyű dolga van az írónak, elővesz egy papirost és lefirkantja a paródiát (Karinthy), de nem hálás feladat a művész részére: sok anyagot, munkát és időt igényel, keveseket érdekel, és külön magyarázatra szorul. Térj vissza a szép egyéni stílusodhoz!... Itt térek rá a politikai témára. Ne csináld Kedves Árpádom! Művészhez nem méltó, lealacsonyító csak firkászokhoz illő. A nemzeti érzés felmagasztosítása más, példát vehetnénk olyan semmi népről is, mint a koreaiak: évtizedekig jártak fehér színű gyászruhában apraja-nagyja.

Utóirat. Ila – mikor felolvastam neki a leveletem



Drahos István fametszete,
X2, Op. 726, 50×35



Drahos István fametszete, X2,
Op. 81, 70×45

– azt mondta, hogy az írottakért talán meg is haragszol. Nem hiszem! Neked sincs, nekem sincs senkink – a családjainkon kívül –, akikkel őszintén beszélhetnénk. Sokkal jobban szeretlek és becüllek Téged, mint hogy azt kívánjam Néked, hogy folytassad csak tovább a parodizálást és száz dúcig meg se állj. Tagadom, hogy kedves és tetszetős téma lenne a »béke«. Én ilyent soha többé nem fogok komponálni, már épp eleget csináltam belőle. Éljen az ezerféle szép ötlet, ami még belőlünk – bár sokáig élénk – kitelik”.

Az emlékezést összeállította és ismertette a KBK Szegedi Csoport 2012 február 10-i klubfoglalkozásán Rác Mária

A RÁKÓCZI SZABADSÁGHARC KORA EX LIBRISEKEN, ALKALMI GRAFIKÁKON

A kuruc kor és hadvezérei, fontosabb várai, a Rákóczi-szabadságharc csatahelyszínei ex libriseken való előfordulásának nyomon követésére vállalkoztam a Kisgrafika Barátok Köre 2012. március 7-i rendezvényén *II. Rákóczi Ferenc és kortársai, várak, csatahelyszínek ex libriseken, kisgrafikákon* című vetített képes előadásomban. Ennek főbb szálait foglalom össze a következőkben.

Az ex libriseken a vezető személyiségek, a főbb csatahelyek, a kuruc-labanc összecsapások és országgyűlések színterét jelentő várak, a fegyverletétel, a száműzetés helyszínei is bemutatásra kerülnek, tehát intézmények, topográfiai adatok, tárgyak, objektumok, kulturális alkotások egyaránt szerepelnek. Az időkeret a szabadságharc konkrét tartamán (1703–1711) túlmutatva a kultusz, emlékezet éveit is érinti, a mai napig hatóan.

II. Rákóczi Ferencet (1676–1735), a vezérlő fejedelmet megörökítő portrégrafikák közül kiemelkednek Fery Antal alkotásai. *II. Rákóczi Ferenc* születésének 300. évfordulója alkalmából, 1976-ban számos alkalmi grafikát és ex librist készített a fejedelem portréjával, a *Cum Deo pro patria et libertate* jelmonddal és a családi címerrel (op. 1122, op. 1123, op. 1124). (1. sz. ábra)



1. ábra: Fery Antal fametszete, X2, Op. 1122 (1976), 75×108

Andruskó Károly (1915–2008) zentai grafikus, nyomdász Blaskó Mihály nevére készített ex librisén, *Kőhegyi Gyula* (1933–) Vasné Tóth Kornélia számára alkotott könyvjegyen (2011) is *II. Rákóczi Ferenc* portréja látható. *Varga Edit* egészalakos Rákóczi-ábrázolást készített a szabadságharc bukásának 300. évfordulóra (Ex libris V. Tóth Kornélia, 2011). (2. sz. ábra)

Rézkarcon örökíti meg Rákóczi alakját három grafikus, *Tempinszky István*, *Cseh Gusztáv* és az orosz *Jevgenyij Nyikolajevics Tyihanovics*. *Tempinszky István* (1907–1979) alkotásán a *Pro libertate* felirat látható, *II. Rákóczi Ferenc* és *XIV. Lajos*, a Napkirály ábrázolásával. Rákóczi a francia királyhoz fordult a szabadságharc támogatása ügyében, többször leveleztek, tárgyaltak.

Ráday Pál (1677–1733) Rákóczi jegyzője, kancellárja, kuruc diplomata portréja látható *Fery Antal* intézményi ex librisén, a *Ráday Könyvtár* számára készített könyvjegyén. A grafika *Ráday Pál* könyvtáralapító tevékenységének állít emléket. Hagyományosan őt tekintjük a *Ráday Könyvtár* alapítójának, noha a könyvek többségét fia, *Gedeon* gyűjtötte össze.

A zágoni születésű *Mikes Kelemen* (1690–1761) Rákóczi íródeákja, 1707-től kamarása elkísérte őt a száműzetés helyszíneire is. *Cseh Gusztáv* (1900–1972) rézkarcán *Mikes mellképe*, *Mata János* (1907–1944) *Mikes Kelemen* nevére készített könyvjegyén a törökországi száműzetés évei elevenednek meg. A *Márvány-tenger* partján az előtérből egy vaskos kopjafa emelkedik ki, a háttérben épületek és minaret láthatók.

A kibontakozó szabadságharcban a kurucok (a szabadságharc katonái) és a labancok (a Habsburg-pártiak) álltak szemben egymással. A hadászatra utaló ábrázolások közül gyakoriak a kuruc katonaábrázolások. *Bánsági András* (1914–) grafikáján kuruc vitéz látható, tárogatóval. A tárogatót (török-sípót) hadbahívásra alkalmazták, erős, átható hangja miatt. Használata a törökök révén jött divatba. *Imets László* (1934–) 2011-es fametszetű ex librisén kuruc lovas látható, Rákóczi címeres zászlóval (Ex libris Vasné Tóth Kornélia, 2011). A család címere: vörös mezőben hármás zöld halomból kinövő, arany keréken álló, kiterjesztett szárnyú fekete sas, mely fölémelt jobbáiban arany markolatú egyenes kardot tart. Jelmondata: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* (Ha Isten velünk, ki ellenünk?). *Haranghy Jenő* (1894–1951) Komáromi János regényíró nevére (op. 134) készített ex librisén tépett kuruc zászló látható. (3. sz. ábra)

Mivel a háborúhoz, ahogy *Montecuccoli* olasz származású császári hadvezér is állította, három dolog kell: pénz, pénz és pénz, több helyütt (Kassán, Körmöcbányán, Munkácsán, Nagybányán, Rozsnyón stb.) verettek pénzt a szabadságharc költségeinek fedezése céljából. A főbb



2. ábra: Varga Edit linómetszete, X3, 2011, 141×71



3. ábra: Haranghy Jenő grafikája, P1, Op. 134 (1926), 57×42